Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2022, sp. zn. 24 Cdo 2715/2021, ECLI:CZ:NS:2022:24.CDO.2715.2021.1

Číslo: 23/2023

Právní věta:

Mezinárodní příslušnost (pravomoc) soudu ve věcech rodičovské odpovědnosti ve vztahu k dítěti staršímu 16 let, které bylo neoprávněně odebráno (přemístěno) nebo zadrženo jedním z rodičů na území členského státu Evropské unie, se určuje podle čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel II bis.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 02.06.2022

Spisová značka: 24 Cdo 2715/2021

Číslo rozhodnutí: 23

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Příslušnost soudu mezinárodní, Rodičovská odpovědnost (o. z.)

Předpisy: čl. 10 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003
čl. 2 bod 11 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003
čl. 3 sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., kterým se vyhlašuje Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
čl. 4 sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., kterým se vyhlašuje Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
čl. 60 bod e) nařízení Rady (ES) č. 2201/2003
čl. 8 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003
§ 30 z. ř. s.
§ 502 z. ř. s.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2850/2016, uveřejněné pod číslem 50/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4909/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2374/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 4. 2020, sp. zn. 17 Co 13/2020

Rozsudek SDEU ze dne 2. 4. 2009, ve věci C-523/07, Korkein hallinto-oikeus – Finsko

Rozsudek SDEU ze dne 22. 12. 2010, ve věci C-497/10, Barbara Mercredi proti RichardU Chaffovi

Rozsudek SDEU ze dne 24. 3. 2021, ve věci C-603/20, SS proti MCP

Rozsudek SDEU ze dne 9. 10. 2014, ve věci C-376/14, C proti M

Rozsudek SDEU ze dne 15. 2. 2017, ve věci C-499/15, W, V proti X

Rozsudek SDEU ze dne 8. 6. 2017, ve věci C-111/17, OL proti PQ

Rozsudek SDEU ze dne 28. 6. 2018, ve věciC-512/17, HR za přítomnosti: KO, Prokuratura Rejonowa Poznań Stare Miasto w Poznaniu

Rozsudek SDEU ze dne 17. 10. 2018, ve věciC-393/18, UD proti XB

Usnesení Nejvyššího soudního dvora Rakouské republiky ze dne 18. 9. 2009, sp. zn. 6 Ob 181/09z

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání matky proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. 12 Co 17/2021.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Otec se návrhem podaným u Obvodního soudu pro Prahu 6 dne 25. 9. 2020 domáhal, aby nezletilá AAAAA byla svěřena do péče otce s možností návštěv nezletilé u matky v době prázdnin a aby matce byla stanovena povinnost přispívat na výživu nezletilé částkou stanovenou soudem. Návrh odůvodnil tím, že rozsudkem francouzského soudu o rozvodu ze dne 26. 9. 2011 byla nezletilá společně se svým bratrem svěřena do péče matky s možností návštěv u otce v určených obdobích a otci byla stanovena vyživovací povinnost. V létě roku 2020 se nezletilá (stejně jako její, nyní již zletilý, bratr) rozhodla zůstat v České republice a začala zde od září 2020 navštěvovat dvojjazyčnou česko-francouzskou třídu Gymnázia J. Obě děti mají francouzské i české občanství a v České republice mají trvalé bydliště v P, nezletilá je zaregistrována na francouzském velvyslanectví jako Francouzka žijící trvale v České republice. Otec žije v druhém manželství s nevlastní dcerou a vlastním synem v bytě 3+kk, kde nezletilá sdílí dětský pokoj s nevlastní sestrou, která je stejného věku a chodí do stejného ročníku střední školy. Otec informoval francouzský soud, nezletilá své rozhodnutí zůstat v České republice napsala a potvrdila na Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí a též své rozhodnutí sdělila matce, avšak matka s ním nesouhlasí a dohodu odmítá.

2. Obvodní soud pro Prahu 9 usnesením ze dne 7. 10. 2020 č. j. 62 Nc 2588/2020-38 vyslovil mezinárodní nepříslušnost, řízení zastavil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně odkázal na články 8 a 9 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (dále též jen „nařízení Brusel II bis“), podle nějž jsou soudy členského státu příslušné k rozhodování ve věcech rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu. Vycházeje ze zjištění, že trvalé (a dlouhodobé a obvyklé) bydliště nezletilé je na adrese L., Francouzská republika, přičemž matka nesouhlasí se změnou bydliště nezletilé a domáhá se návratu nezletilé do místa jejího bydliště ve

Francii, dospěl k závěru, že je dána místní (mezinárodněprávní) příslušnost francouzského soudu, který o úpravě poměrů nezletilé naposledy rozhodoval.

3. K odvolání otce Městský soud v Praze usnesením ze dne 23. 3. 2021 č. j. 12 Co 17/2021-97 změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že se mezinárodní nepříslušnost nevyslovuje a řízení se nezastavuje. Odvolací soud zdůraznil, že v dané věci, kdy jde o rodičovskou odpovědnost ve vztahu k dosud nezletilé AAAAA, je třeba mezinárodní příslušnost soudů určit podle čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel II bis, podle kterého je rozhodující obvyklé bydliště dítěte v době podání žaloby. S přihlédnutím k judikatuře dovolacího soudu a soudního dvora EU vzal v úvahu především zájem nezletilé, kdy tato je již ve věku téměř 17 let, jedná se o dívku, která je v tomto věku schopna rozhodovat o svém osudu, a rozhodla-li se přestěhovat do České republiky a žít zde spolu se svým bratrem a otcem, považuje toto rozhodnutí odvolací soud „za základní hledisko, z nějž je třeba vycházet při určení obvyklého bydliště dosud nezletilé“. S ohledem na veškeré kroky, které nezletilá dosud učinila (požádala o přijetí ke studiu na dvojjazyčném Gymnáziu J. v P., kam byla přijata, zaregistrovala se na francouzském velvyslanectví jako Francouzka žijící trvale v České republice), odvolací soud dovodil, že obvyklým bydlištěm nezletilé je Česká republika, když podle jeho názoru vedle rozhodnutí nezletilé, je podstatná též skutečnost, že zde žije a studuje její starší bratr P., žije v rodině svého otce, ovládá český jazyk, má české občanství a pevné vazby k České republice. Za tohoto stavu je tedy mezinárodní příslušnost dána soudům v České republice.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala matka dovolání. Namítala, že není správný závěr odvolacího soudu, že v dané věci je dána mezinárodní příslušnost českých soudů. Zdůraznila, že obecné pravidlo pro určení mezinárodní příslušnosti soudů pro rozhodování o rodičovské odpovědnosti upravené v čl. 8 nařízení Brusel II bis, neplatí vždy. Pro některé případy stanoví nařízení Brusel II bis speciální pravidla, která je třeba aplikovat přednostně, jako například ustanovení čl. 10 nařízení Brusel II bis, jež stanoví pravidla pro mezinárodní příslušnost soudů pro případy protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte, o které se podle názoru dovolatelky jedná v posuzované věci. Čl. 2 bod 11. nařízení Brusel II bis totiž obsahuje „svébytnou“ interpretaci pojmu neoprávněného odebrání nebo zadržení, která není nikterak závislá na aplikaci Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, vyhlášené jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 34/1998 Sb. (dále též jen „Haagská úmluva“), a jejích mechanismů. Nařízení Brusel II bis také žádným způsobem neomezuje svou působnost v závislosti na věku dítěte, a to na rozdíl od Haagské úmluvy, jejíž aplikace je omezena pouze na děti, které nedosáhly věku šestnácti let. Na základě výslovné dikce čl. 60 nařízení Brusel II bis má navíc toto nařízení před Haagskou úmluvou mezi členskými státy Evropské unie přednost. Podle čl. 10 nařízení Brusel II bis je třeba – jak dovolatelka dále zdůraznila – zkoumat obvyklé bydliště dítěte k okamžiku bezprostředně předcházejícímu jeho neoprávněnému odebrání či zadržení. Obvyklé bydliště nezletilé se v době před jejím neoprávněným zadržením nacházelo v L. ve Francii. Skutečnost, že se nezletilá v současnosti zdržuje v České republice, není při zohlednění okolností daného případu způsobilá založit mezinárodní příslušnost českých soudů. Nezletilá se v České republice zdržuje jen proto, že ji zde otec v létě r. 2020 jednostranně zadržel. Jedná se bez jakýchkoli pochyb o zadržení protiprávní (neoprávněné), neboť se jednání otce „protiví aktuálně platné úpravě poměrů nezletilé založené pravomocným francouzským opatrovnickým rozsudkem“, přičemž k tomuto zadržení matka nikdy neudělila svůj souhlas a zároveň neexistuje žádné nové soudní rozhodnutí, které by určovalo, že se obvyklé bydliště nezletilé AAAAA nachází v P. (s výjimkou napadeného usnesení, jehož změny se tímto dovolatelka domáhá). To podle názoru dovolatelky znamená, že jsou pro rozhodování ve věcech rodičovské odpovědnosti stran nezletilé nadále v souladu s čl. 10 nařízení Brusel II bis příslušné francouzské soudy, jelikož doposud nedošlo k naplnění ani jedné z podmínek vyžadovaných tímto

článkem k tomu, aby byla mezinárodní příslušnost pro meritorní rozhodování o otázkách týkajících se rodičovské odpovědnosti na české soudy přenesena. Kromě toho dovolatelka vytkla odvolacímu soudu, že nenařídil jednání, ani nepředvolal nezletilou AAAAA za účelem zjištění jejího názoru. S ohledem na uvedené navrhla, aby dovolací soud napadené usnesení odvolacího soudu změnil tak, že se usnesení soudu prvního stupně potvrzuje.

III.
Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval tím, zda není namístě předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce působnosti článku 10 a 11 nařízení Brusel II bis *ratione personae* Soudnímu dvoru Evropské unie a za tím účelem řízení přerušit podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. d) o. s. ř., neboť Nejvyšší soud je v dané věci soudem, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva [článek 267 (bývalý článek 234 Smlouvy o ES, původně článek 177 SES) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)].

6. Podle tohoto článku Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se a) výkladu Smluv, b) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie. Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce. Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie.

7. Z hlediska povinnosti soudu členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie se žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce je klíčové rozhodnutí Soudního dvora v případu 283/81 CILFIT (1982), ECR 3415, v němž formuloval tři výjimky, kdy národní soudy posledního stupně tuto povinnost nemají, a to jestliže:

> 1) otázka komunitárního práva není významná (relevantní) pro řešení daného případu,
>
> 2) existuje ustálená judikatura Soudního dvora k dané otázce nebo rozsudek Soudního dvora týkající se v zásadě identické otázky (tzv. *acte éclairé*),
>
> 3) jediné správné použití práva Společenství je tak zřejmé, že nezůstává prostor pro jakoukoliv rozumnou pochybnost (tzv. *acte clair*). Přitom k tomu, aby soud členského státu mohl konstatovat, že výklad komunitárního práva je zjevný, musí a) porovnat jednotlivé jazykové verze textu, b) používat terminologie a právních pojmů komunitárního práva, c) vzít zřetel na odlišnosti interpretace komunitárního práva, d) být přesvědčen, že jeho výklad je stejně zjevný soudům ostatních členských států a Soudnímu dvoru EU.

8. V dané věci je otázka výkladu příslušného ustanovení práva Evropské unie, konkrétně článku 10 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení Nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále též jen „nařízení Brusel II bis“) významná.

9. Protože Soudní dvůr tuto otázkou dosud neřešil (a o tzv. *acte éclairé* se tudíž nejedná), zbývá posoudit, zda jde o tzv. *acte clair*.

10. Podle bodu 17 Preambule nařízení Brusel II bis v případech neoprávněného odebrání nebo zadržení dítěte by mělo být neprodleně zajištěno navrácení dítěte, proto by se měla nadále používat Haagská úmluva ze dne 25. října 1980, doplněná ustanoveními tohoto nařízení, zejména článkem

11. Soudy členského státu, do kterého bylo dítě neoprávněně odebráno nebo ve kterém bylo neoprávněně zadrženo, by měly mít možnost odmítnout jeho navrácení ve zvláštních, řádně odůvodněných případech. Takové rozhodnutí by však mělo být nahrazeno pozdějším rozhodnutím soudu členského státu, ve kterém mělo dítě bydliště před neoprávněným odebráním nebo zadržením. Pokud by takové rozhodnutí ukládalo navrácení dítěte, mělo by navrácení proběhnout bez zvláštního řízení o uznání a výkonu tohoto rozhodnutí v členském státě, do kterého bylo dítě neoprávněně odebráno nebo ve kterém bylo neoprávněně zadrženo.

11. Podle bodu 18 Preambule nařízení Brusel II bis v případě, že soud odmítl vrácení dítěte podle článku 13 Haagské úmluvy z roku 1980, měl by informovat příslušný soud nebo ústřední orgán členského státu, ve kterém mělo dítě bydliště před neoprávněným odebráním nebo zadržením. Pokud soud v uvedeném členském státě věc nepřevezme, měl by to tento soud nebo ústřední orgán oznámit stranám. Tato povinnost by neměla ústřednímu orgánu bránit v tom, aby toto oznámil rovněž příslušným státním orgánům v souladu s vnitrostátním právem.

12. Podle článku 4 Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, vyhlášené jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 34/1998 Sb. (dále též jen „Haagská úmluva“) se úmluva bude vztahovat na každé dítě, které mělo své obvyklé bydliště ve smluvním státě bezprostředně před porušením práva péče o ně nebo styku s ním. Úmluvy se nepoužije, pokud dítě dosáhlo věku šestnácti let.

13. Jak nařízení Brusel II bis při stanovení pravidel mezinárodní příslušnosti v čl. 10 (Bei widerrechtlichem Verbringen oder Zurückhalten, wrongful removal or retention, déplacement ou de non-retour illicites, traslado o retención ilícitos), tak Haagská úmluva při definování protiprávního přemístění či zadržení dítěte v čl. 3 (Verbringen oder Zurückhalten eines Kindes gilt als widerrechtlich, The removal or the retention of a child is to be considered wrongful, déplacement ou le non-retour d’un enfant est considéré comme illicite, El traslado o la retención de un menor se considerarán ilícitos), používá shodná vyjádření ve vícero jazykových verzích. Odlišnost českého překladu týchž pravidel „neoprávněné odebrání nebo zadržení dítěte“ v čl. 10 nařízení Brusel II bis oproti „přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní“ v čl. 3 Haagské úmluvy je jen zdánlivá, protože jak „neoprávněné odebrání“, tak „protiprávní přemístění“ je obsahově shodně definováno jak v čl. 2 bod 11 nařízení Brusel II bis [„neoprávněným odebráním nebo zadržením“ se rozumí odebrání nebo zadržení dítěte, a) kterým je porušováno právo péče o dítě vyplývající ze soudního rozhodnutí, ze zákona nebo z právně závazné dohody podle právních předpisů členského státu, ve kterém mělo dítě své obvyklé bydliště bezprostředně před odebráním nebo zadržením, a b) za předpokladu, že v době odebrání nebo zadržení bylo skutečně vykonáváno právo péče o dítě, ať společně nebo samostatně, nebo by toto právo bylo vykonáváno, kdyby k odebrání nebo zadržení nedošlo. Péče o dítě se považuje za vykonávanou společně v případě, kdy podle rozhodnutí nebo ze zákona jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti nemůže rozhodnout o místě bydliště dítěte bez souhlasu jiného nositele rodičovské zodpovědnosti] tak i v čl. 3 Haagské úmluvy [Přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže: a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením, b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení. Právo péče o dítě uvedené v písmenu a) může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu].

14. Rovněž judikatura Soudního dvora Evropská unie (www.curia.europa.eu) při aplikaci nařízení na tzv. mezinárodní únosy dětí, tak judikatura států vázaných Haagskou úmluvou (www.incadat.com) v téže oblasti používá zcela shodné termíny (wrongful removal or retention).

15. Výklad obou právních předpisů a jejich vzájemný vztah je jasný i ostatním soudům členských států Evropské unie. Nejvyšší soudní dvůr Rakouské republiky v usnesení ze dne 18. 9. 2009 sp. zn. 6 Ob 181/09z, dohledatelném na www.ris.bka.gv.at k dané otázce uvedl následující:

16. Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 však nevytváří vlastní právní základ pro navrácení protiprávně odebraných nebo zadržovaných dětí (Kodek/Klauser, JN/ZPO16 [2006], čl. 11 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, ale pouze doplňuje, resp. modifikuje haagskou Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980 pro případy v rámci Evropské unie (Schütz, Zwischenstaatliche Vereinbarungen, die für Familienrichter bedeutsam sein könnten [stav k 1. říjnu 2005], RZ 2005, 238; Mayr/Fucik, Das neue Verfahren außer Streitsachen, 3. vydání [2006], č. na okraji 432g; Holzmann, Brüssel IIa VO: Elterliche Verantwortung und internationale Kindesentführungen [2008] 168; srov. i L. Fuchs, Internationale Zuständigkeit in Außerstreitverfahren [2004], č. na okraji 190; Fleige, Die Zuständigkeit für Sorgerechtsentscheidungen und die Rückführung von Kindern nach Entführungen nach Europäischem IZVR [2006] 291; v tomto smyslu i 5 Ob 17/08y, EF-Z 2008/93 [Nademleinsky] = iFamZ 2008/110 [Fucik]). Zdá se, že *obiter dictum* v rozhodnutí 5 Ob 17/08y ohledně vztahu haagské Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980 a nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 má svůj původ v záměně dvou nařízení, a to nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 (označovaného i jako nařízení Brusel II bis) a nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 (označovaného i jako Brusel II) (srov. Fucik, iFamZ 2008/110 [poznámka k rozhodnutí]); ve skutečnosti se na případ únosu z jednoho členského státu do jiného členského státu použije nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 (Brusel II bis); pro takový případ je haagská Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980 do tohoto nařízení inkorporována a nařízení upravuje příslušnost a modifikuje řízení o navrácení (Nademleinsky, EF-Z 2008, 152 [poznámka k rozhodnutí]; stejně tak Fucik na uvedeném místě a Tews, Abstammung, Adoption, Besuchsrecht und Obsorge, Kindesentführung [2008] 603).

17. Také ustanovení nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 – která pouze doplňují, resp. modifikují haagskou Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980 – se proto také použijí jen do dovršení 16 let věku dítěte (Holzmann na uvedeném místě s dalšími doklady).

18. Nejvyšší soud České republiky proto dospěl k závěru, že výklad a správná aplikace článku 10 nařízení jsou naprosto zjevné (jde tedy o tzv. *acte clair*). Z tohoto důvodu věc nepředložil Soudnímu dvoru Evropské unie k rozhodnutí o předběžné otázce.

19. Dále se Nejvyšší soud České republiky zabýval přípustností dovolání matky.

20. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

21. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

22. Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci – mimo jiné – zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a §

242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že pravomocným (a podle usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 26. 5. 2021 č. j. 62 Nc 2588/2020-120 na území České republiky vykonatelným) rozsudkem francouzského soudu (Tribunal de Grande Instance de Lyon) ze dne 26. 9. 2011 byla nezletilá AAAAA (spolu se svým tehdy nezletilým bratrem) svěřena do péče matky (bylo stanoveno její bydliště u matky ve Francii) a otci byl upraven styk s dětmi, mimo jiné v době pěti týdnů z letních prázdnin, a bylo mu stanoveno měsíční výživné. Dne 9. 9. 2020 matka podala u Obvodního soudu pro Prahu 9 návrh na výkon tohoto rozsudku s odůvodněním, že dne 12. 8. 2020 (po uplynutí rozsudkem stanovených pěti týdnů z letních prázdnin) otec matce oznámil, že nezletilou matce nepředá, nezletilá se již do Francie nevrátí a zůstane nadále bydlet u otce v České republice. S tímto matka vyjádřila nesouhlas a žádala, aby soud nařídil výkon rozhodnutí podle ustanovení § 502 odst.1 z. ř. s. Nato otec podal dne 25. 9. 2020 u Obvodního soudu pro Prahu 9 návrh na změnu úpravy poměrů k nezletilé AAAAA tak, aby nezletilá byla svěřena do jeho péče, aby byl upraven její styk s matkou a matce stanoveno měsíční výživné. Poukázal především na skutečnost, že nezletilá se sama rozhodla (stejně jako její, nyní již zletilý, bratr) zůstat u otce v České republice a od září 2020 zde začala navštěvovat dvojjazyčnou česko-francouzskou třídu Gymnázia J.; své rozhodnutí zůstat v České republice napsala a potvrdila na Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí a své rozhodnutí sdělila i matce, která s ním však nesouhlasí a dohodu odmítá. Otec tento návrh, který je předmětem tohoto řízení (ve věci rodičovské odpovědnosti), podal v době, kdy nezletilá (v té době již starší 16 let) v místě jeho bydliště v České republice již pobývala (více než měsíc) v rozporu s výše citovaným rozsudkem francouzského soudu.

23. Za tohoto skutkového stavu závisí rozhodnutí odvolacího soudu – mimo jiné – na vyřešení otázky určení mezinárodní příslušnosti (pravomoci) soudu ve věci rodičovské odpovědnosti ve vztahu k dítěti staršímu 16 let, které je sice se svým souhlasem, ale v rozporu s pravomocným soudním rozhodnutím, jímž bylo svěřeno do péče jednoho z rodičů, zadrženo druhým z rodičů na území jiného členského státu Evropské unie. Jedná se přitom o otázku vyplývající z aplikace procesního práva, takže skutečnost, že se tak děje v řízení, kde proti meritornímu rozsudku dovolání přípustné není (srov. § 30 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních), je nerozhodná (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013 sp. zn. 30 Cdo 1510/2013, uveřejněné pod č. 39 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2014). Vzhledem k tomu, že tato právní otázka doposud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že dovolání matky je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.
Důvodnost dovolání

24. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

25. V posuzované věci nejsou pochybnosti o tom, že mezinárodní příslušnost (pravomoc) soudu pro dané řízení je třeba stanovit podle příslušných pravidel obsažených v nařízení, neboť úprava poměrů nezletilých (svěření do péče rodiče nebo rodičů pro dobu po rozvodu manželství) spadá pod pojem rodičovské zodpovědnosti podle čl. 2 bod 7 nařízení Brusel II bis.

26. Podle čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel II bis jsou soudy členského státu příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.

27. Čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel II bis upravuje tzv. obecnou mezinárodní příslušnost (pravomoc) soudu ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Tato úprava se opírá o názor, že zájem dítěte ochrání nejlépe soud, který je dítěti nejbližší a má tak nejlepší příležitost posoudit všechny okolnosti

rozhodné pro úpravu poměrů dítěte (srov. bod 12 úvodních ustanovení tohoto nařízení). Z toho vychází obecné pravidlo pro mezinárodní soudní příslušnost (pravomoc), resp. hraniční určovatel, kterým je obvyklý pobyt dítěte. Dovolatelce lze přisvědčit, že toto obecné pravidlo se použije pouze tehdy, nestanoví-li nařízení Brusel II bis jinak, tj. nedopadá-li na danou věc speciální úprava (zvláštní pravidlo pro určení mezinárodní příslušnosti soudu), která by měla před obecnou úpravou aplikační přednost. Takovou speciální úpravu obsahuje i dovolatelkou zmíněný čl. 10 odst. 1 nařízení Brusel II bis, který řeší mezinárodní příslušnost soudu ve věcech rodičovské odpovědnosti v případech neoprávněného odebrání nebo zadržení dítěte ve vnitrounijních případech (ke speciální povaze tohoto ustanovení při určování mezinárodní příslušnosti soudu v řízeních o úpravě práva péče o dítě s mezinárodním prvkem viz např. bod 40 odůvodnění rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 24. 3. 2021 C-603/20 PPU, SS proti MCP, EU:C:2021:231, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2015 sp. zn. 21 Cdo 4909/2014, které cituje i dovolatelka).

28. S názorem dovolatelky, že v daném případě je třeba stanovit mezinárodní příslušnost (pravomoc) soudu právě podle čl. 10 odst. 1 nařízení Brusel II bis, podle kterého zůstávají v případech protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte příslušnými zásadně soudy členského státu, ve kterém mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým protiprávním přemístěním nebo zadržením, však dovolací soud nesouhlasí.

29. Pro posouzení, zda jde v daném případě o protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte, není významné, zda nezletilá AAAAA je s nastalou (protiprávní) situací srozuměna či dokonce setrvává u otce v České republice na základě vlastního rozhodnutí. Jak bylo uvedeno již výše, přemístění nebo zadržení dítěte se podle článku 3 Haagské úmluvy považuje za protiprávní, jestliže: a) bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením, b) v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení. Právo péče o dítě uvedené v písmenu a) může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu.

30. V poměrech projednávané věci je tak rozhodující, že nezletilá u otce v České republice pobývá v rozporu s pravomocným rozhodnutím soudu, jímž jsou upraveny její poměry odlišně (doposud je svěřena do péče matky, která bydlí ve Francii). V této souvislosti však nelze přehlédnout, že – jak rovněž již bylo zmíněno – nařízení Brusel II bis nevytváří vlastní právní základ pro navrácení protiprávně odebraných nebo zadržovaných dětí. V tomto směru nařízení Brusel II bis toliko obsahově navazuje na Haagskou úmluvu ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a tuto úmluvu doplňuje (resp. modifikuje) o některá specifická pravidla, jež se uplatní v případě mezinárodního únosu dítěte mezi členskými státy Evropské unie (viz již zmíněné body 17 a 18 Preambule nařízení).

31. Pro vztah mezi nařízením Brusel II bis a Haagskou úmluvou přitom platí, že nařízení Brusel II bis se použije přednostně [srov. čl. 60 písm. e) tohoto nařízení]. V poměrech projednávané věci je však podstatné, že Haagská úmluva se vztahuje pouze na děti do šestnácti let (srov. její čl. 4, podle kterého se této Úmluvy nepoužije, pokud dítě dosáhlo věku šestnácti let). S ohledem na výše popsaný vzájemný vztah mezi nařízením Brusel II bis a Haagskou úmluvou je proto třeba současně dovodit, že také všechna ustanovení Nařízení Brusel II bis, která pouze doplňují, resp. modifikují Haagskou úmluvu, se použijí (mohou použít) jen do dovršení šestnácti let věku dítěte (k tomu viz výše citované usnesení Nejvyššího soudního dvora Rakouské republiky ze dne 18. 9. 2009 sp. zn. 6 Ob 181/09z). Proto za dané situace nelze odvolacímu soudu důvodně vytýkat, že mezinárodní příslušnost soudu v posuzovaném případě, kdy má být rozhodnuto o návrhu otce podaném ve věci rodičovské (z)odpovědnosti v době, kdy nezletilá AAAAA již byla starší šestnácti let, určil podle obecného

pravidla obsaženého v čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel II bis, jež vychází ze (skutkového) kritéria obvyklého pobytu nezletilého dítěte v okamžiku zahájení soudního řízení v členském státě Evropské unie.

32. Odvolací soud mezinárodní příslušnost českých soudů posoudil správně, neboť v okamžiku protiprávního přemístění nezletilé (tj. ke 12. 8. 2020, kdy otec po uplynutí rozsudkem stanovených pěti týdnů z letních prázdnin matce oznámil, že nezletilou matce nepředá, nezletilá se již do Francie nevrátí a zůstane nadále bydlet u otce v České republice) již nezletilá AAAAA dosáhla 16 let věku a příslušnost francouzského soudu podle čl. 10 již založena být nemohla, protože chybělo základní kritérium takto určené příslušnosti v tzv. mezinárodním únosu (ve formě protiprávního zadržení).

33. Zbývá tak posoudit, zda nezletilá AAAAA v okamžiku zahájení řízení před českými soudy měla v České republice obvyklé bydliště ve smyslu čl. 8 nařízení. K vymezení obvyklého bydliště podle čl. 8 nařízení se Nejvyšší soud vyjádřil například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. 21 Cdo 2850/2016, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 50, ročník 2018, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011 sp. zn. 30 Cdo 2244/2011. Z uvedené eurokonformní judikatury plyne, že obvyklý pobyt (bydliště) ve smyslu čl. 8 odst. 1 nařízení představuje místo, v němž má osoba těžiště svého života. Přichází-li v úvahu určení obvyklého pobytu (bydliště) na území více států Evropské unie, je úkolem soudu, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, určit poměr rodinného a společenského začlenění dítěte v jednom členském státu k rodinnému a společenskému začlenění dítěte v jiném členském státě. Kritéria pro rozlišení významnosti jednotlivých ukazatelů jsou uvedena v judikatuře Soudního dvora Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“), přičemž poměr, který může posléze vyznít ve prospěch některého z členských států přicházejících v úvahu, může být určen až s přihlédnutím ke všem okolnostem případu. Právě důraz na zkoumání konkrétních skutkových okolností v každém jednotlivém případě vystihuje povahu „obvyklého bydliště“.

34. Jak se podává i z recentní judikatury Soudního dvora Evropské unie, k určení obvyklého bydliště dítěte je kromě jeho fyzické přítomnosti na území členského státu třeba zohlednit další skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu (rozsudky ze dne 2. 4. 2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, bod 38; ze dne 22. 12.2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, bod 49; ze dne 9. 10. 2014, C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 51; ze dne 15. 2. 2017, W a V, C-499/15, EU:C:2017:118, bod 60; ze dne 8. 6. 2017 OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 43, a ze dne 28. 6.2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 41) přičemž fyzická přítomnost v členském státě, v němž je dítě údajně integrováno, je nezbytným předpokladem pro posouzení stability této přítomnosti, a že „obvyklé bydliště“ ve smyslu nařízení č. 2201/2003 tedy nemůže být stanoveno v členském státě, který dítě nikdy nenavštívilo (rozsudek ze dne 17. 10. 2018 C-393/18 PPU UD proti XB, EU:C:2018:835).

35. Ve vztahu k připomenuté judikatuře shora tak bylo určující, že kde dni zahájení řízení o výkon rozhodnutí před českými soudy (ke dni 9. 9. 2020) již nezletilá AAAAA byla nejen přítomna v České republice, ale že zde žije a studuje i její starší bratr P., že nezletilá žije v rodině svého otce, ovládá český jazyk, od září 2020 zde začala navštěvovat dvojjazyčnou česko-francouzskou třídu Gymnázia J., má české občanství a pevné vazby k České republice.

36. V rámci tohoto posouzení již pak nepochybně má význam skutečnost (k níž odvolací soud také náležitě přihlédl), že nezletilá AAAAA setrvává u otce v České republice na základě svého rozhodnutí (k vymezení obvyklého bydliště podle čl. 8 nařízení Brusel II bis v judikatuře Nejvyššího soudu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. 21 Cdo 2850/2016, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 50, ročník 2018, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011 sp. zn. 30 Cdo 2244/2011).

37. Nad rámec uvedeného dovolací soud doplňuje, že s ohledem na výše vyloženou osobní působnost

Haagské úmluvy a navazujících (doplňujících) ustanovení nařízení Brusel II bis sice nelze případě neoprávněného odebrání (přemístění) nebo zadržení dítěte staršího šestnácti let postupovat podle Haagské úmluvy (a tudíž se nepoužije ani ustanovení čl. 11 nařízení Brusel II bis, které obsahuje doplňující ustanovení k tzv. návratovému řízení podle Haagské úmluvy), pro oprávněného rodiče se však nabízí jiný způsob navrácení neoprávněně odebraného (přemístěného) nebo zadrženého dítěte tohoto věku, a to cestou nařízení výkonu pravomocného soudního rozhodnutí (§ 502 z. ř. s.), jímž bylo (ze strany druhého rodiče porušené) právo péče o dítě upraveno. Tento procesní prostředek ostatně využila i matka nezletilé v projednávané věci.

38. Nedůvodná je rovněž námitka dovolatelky, že odvolací soud nenařídil jednání a nepředvolal nezletilou AAAAA za účelem zjištění jejího názoru. Podle ustálené judikatury dovolacího soudu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2015 sp. zn. 21 Cdo 4909/2014), jíž si je vědoma i sama dovolatelka, při zkoumání podmínky mezinárodní příslušnosti soudu podle nařízení Brusel II bis soudy nepřistupují k výslechu dítěte ve smyslu ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř., neboť zájem dítěte je již promítnut do pravidel mezinárodní příslušnosti (srov. bod 12 Preambule nařízení). Na uvedeném závěru dovolací soud ani v nyní posuzovaném případě neshledává důvod cokoliv měnit.

39. Z uvedeného vyplývá, že napadené usnesení odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů věcně správné. Protože nebylo zjištěno, že by bylo postiženo některou z vad, uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud České republiky dovolání matky podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

40. S ohledem na ustanovení § 23 z. ř. s. ve spojení s ustanovením § 243b o. s. ř. nebylo žádnému z účastníků přiznáno právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.